
Trends in moord en doodslag 1911-2004

PAUL NIEUWBEERTA EN INGEBORG DEERENBERG

In 1911 vielen er 14 slachtoffers van dodelijk geweld: twee vrouwen en 12 mannen. In 2002, 90 jaar later, was het aantal slachtoffers van moord en doodslag aanzienlijk hoger: 61 vrouwen en 134 mannen. Tot 1965 was het aantal slachtoffers relatief laag. Uit onderzoek van het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving en het CBS blijkt dat de grootste stijging zich voordeed in de periode 1965-1990. Daarna stabiliseerde het aantal zich. Sinds begin jaren zestig lopen vooral mannen van 14-64 jaar een steeds groter risico. Bij vrouwen bleef de kans om vermoord te worden gelijk. Er worden relatief meer ongehuwden dan gehuwden vermoord. In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag wordt meer vermoord dan in de rest van Nederland.

Sporenonderzoek politie Amsterdam.

Foto: ANP Foto / Ed Oudenaarden

Veel is bekend over de langetermijntrends van veelvoorkomende criminaliteit in Nederland, maar opmerkelijk weinig over de ontwikkelingen in moord en doodslag, de ernstigste vorm van criminaliteit. Meer kennis is van belang, omdat de criminaliteit in Nederland in de afgelopen eeuw lijkt te zijn toegenomen. Daarnaast lijkt de aard van het geweld te zijn veranderd. Zo is er met de introductie van drugs in Nederland vanaf de jaren zeventig meer geweld gekomen in de criminele sfeer, hetgeen naar verwachting heeft geleid tot een stijging van het aantal moorden. Om inzicht te krijgen in de langetermijnontwikkelingen in moord en doodslag in Nederland wordt hier – voor het eerst – een overzicht gegeven van alle 7.493 slachtoffers van dodelijk geweld in de periode 1991-2002 die in Nederland woonachtig waren. Nagegaan wordt hoe de stijging in moord en doodslag is verlopen, of de stijging in de kans om vermoord te worden voor mannen sterker is dan voor vrouwen en of de

stijging in de grote steden het sterkst is. De langetermijntrends in slachtofferkansen worden beschreven voor de gehele bevolking. Ook worden de trends beschreven uitgesplitst naar kenmerken van de slachtoffers. De beschrijvingen zijn gebaseerd op het Historisch Bestand Slachtoffers Moord en Doodslag (HBSMD) (zie kader).

Na decennialange stijging stabilisatie in afgelopen 15 jaar

In de jaren tien en twintig van de vorige eeuw lag het aantal slachtoffers van moord en doodslag gemiddeld op bijna 20 per jaar. Tussen 1940 en 1965 was dat aantal gestegen tot rond 40 per jaar en aan het eind van de jaren negentig tot ongeveer 200 per jaar. Deze snelle stijging heeft zich het afgelopen decennium niet doorgezet.

Uiteraard moet bij de langetermijntrends in absolute aantallen rekening worden gehouden met de groei van de omvang van de bevolking. In de jaren tien van de vorige eeuw had Nederland nog maar ongeveer zes miljoen inwoners, aan het begin van de jaren zeventig ongeveer 13 miljoen en aan het eind van de 20ste eeuw bijna 16 miljoen.

Als de cijfers betreffende moord en doodslag worden gerelateerd aan het aantal inwoners valt op dat er binnen het tijdvak 1911-2004 globaal drie perioden kunnen worden onderscheiden (zie figuur 1). Tot 1965 was sprake van een relatief laag aantal slachtoffers (ongeveer 0,4 per 100.000 inwoners). In de periode 1965-1990 vond een sterke continue stijging plaats (tot ongeveer 1,2 per 100.000). De kans om slachtoffer te worden van moord of doodslag is in die periode bijna drie keer zo groot geworden. In de periode 1990 tot heden is het aantal slachtoffers gestabiliseerd op een niveau van rond de 1,2 per 100.000 inwoners.

Achtergronden

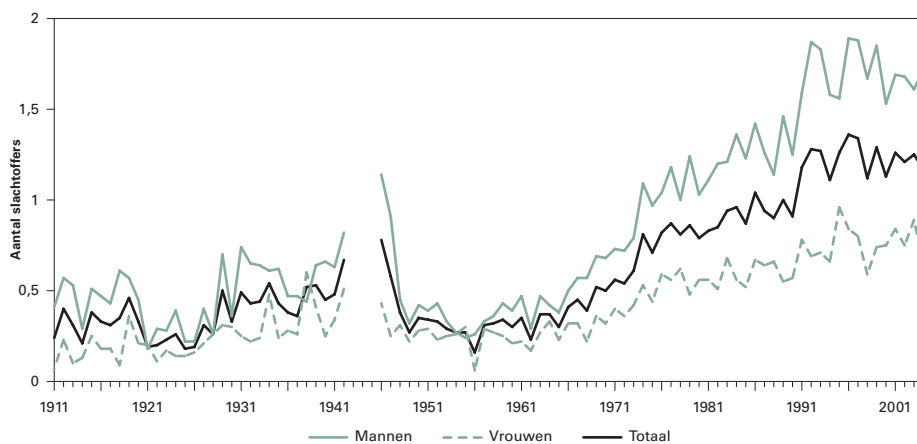
Om inzicht te verkrijgen in de achtergronden van deze ontwikkelingen zijn trends onderzocht in het aantal slachtoffers van moord en doodslag naar geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en woongemeente.

Mannen lopen een groter risico dan vrouwen. Twee van de drie slachtoffers zijn mannen. Bij vrouwen bleef de kans in de verschillende leeftijdsgroepen door de jaren heen gelijk.

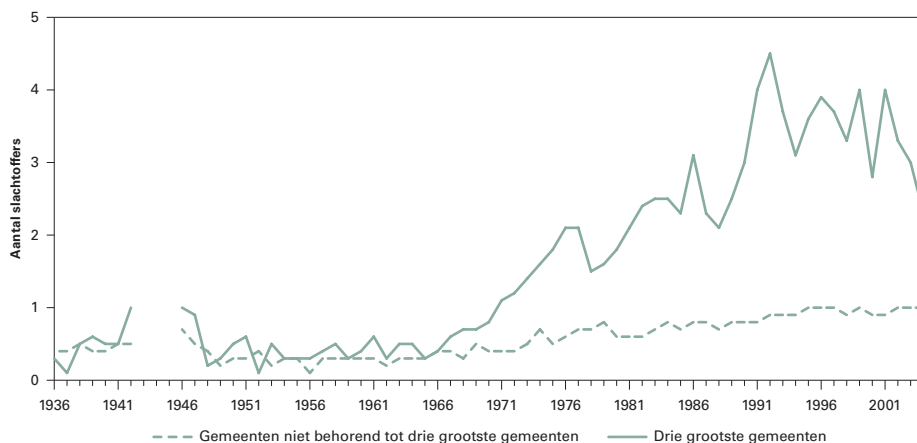
Tot het begin van de jaren zestig hadden jonge én oude mannen een even grote kans om vermoord te worden. Daarna liepen vooral mannen van 14-64 jaar een steeds grotere kans om van het leven te worden beroofd. Deze kans steeg tot boven de 2,0 per 100.000 mannen. De ontwikkelingen in kansen bij volwassen mannen lijken medeverantwoordelijk voor de algemene stijging in de kans om slachtoffer van moord of doodslag te worden.

De kans dat iemand slachtoffer werd van moord of doodslag schommelde in de periode vóór 1965 nog rond de 0,4 per 100.000 voor zowel gehuwden als ongehuwden. In de daaropvolgende 40 jaar is de kans voor ongehuwden continu gestegen tot boven de 1,4 per 100.000 ongehuwden. Voor gehuwden is de kans gestegen tot circa 0,7 per 100.000 gehuwden. Vooral ongehuwden lijken dus meer risico te lopen.

Figuur 1. Aantal slachtoffers van moord en doodslag in de periode 1911-2004 per 100.000 inwoners

Figuur 2. Aantal slachtoffers van moord en doodslag per 100.000 inwoners in de drie grootste gemeenten en overige gemeenten

Inwoners van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag hebben de meeste kans om vermoord te worden. Rond 2001 vielen in deze steden gemiddeld 3,0 slachtoffers per 100.000 inwoners. In Amsterdam waren dat er 3,2, in Rotterdam 3,5 en in Den Haag 2,5. In de rest van Nederland liep 1,0 op de 100.000 dat risico. Dit regionale verschil is ontstaan sinds het midden van de jaren zestig (zie figuur 2).

Het aantal mensen dat met een steekwapen werd vermoord was de afgelopen eeuw vrij constant. Tussen de 30 en 40 procent van de slachtoffers werd neergestoken. Het percentage dat met een vuurwapen om het leven werd gebracht steeg vanaf de jaren zestig echter fors van tien procent in 1965 tot 30 procent in 2000.

METHODE

In een samenwerkingsverband van het *Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving* en het *Centraal Bureau voor de Statistiek* is een uniek databestand samengesteld. Het databestand 'Historisch Bestand Slachtoffers Moord en Doodslag' (HBSMD) bevat een overzicht van alle in Nederland woonachtige slachtoffers van moord en doodslag in de periode 1911-2004. Het bestand is gebaseerd op gegevens van de doodsoorzakenstatistiek van het CBS. Het uiteindelijke bestand bevat gegevens over alle 7.886 slachtoffers van moord en doodslag in de periode 1911-2004 die in Nederland woonachtig waren. Het betreft 0,08 procent van alle in totaal 9,4 miljoen mensen die in de betreffende jaren in Nederland zijn overleden.

In de Tweede Wereldoorlog was het aantal mensen dat werd geregistreerd als slachtoffer van moord en doodslag naar verhouding zeer groot. Dit is vooral het geval in de laatste jaren van de oorlog. De cijfers voor de jaren 1943, 1944 en 1945 worden in dit artikel buiten beschouwing gelaten gezien het waarschijnlijk verschillende karakter van de moordzaken in die jaren.

Op zoek naar het moordwapen.

Foto: ANP Foto / copyright VIDIPHOTO

Tot slot

De kans om slachtoffer te worden van moord of doodslag is vooral toegenomen onder volwassen mannen, ongehuwden en inwoners van de drie grote steden. Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat de stijging van moord en doodslag althans voor een deel is toe te schrijven aan gedragsveranderingen in deze drie groepen. Het is niet waarschijnlijk dat, gezien de stabiele kansen voor jongens, oudere mannen, vrouwen en gehuwden, het zaken in de familiesfeer betreffen. Het is waarschijnlijker dat in de periode 1965-1990 vooral het aantal moorden bij ruzies is gestegen, mogelijk in het criminele circuit. Die indruk wordt versterkt door het feit dat het aantal slachtoffers dat is omgebracht met een

vuurwapen vanaf 1965 sterk is toegenomen. Een extra aanwijzing is verder dat de politie- en rechtbankstatistieken soortgelijke trends laten zien voor andere typen (gewelds)criminaliteit.

Dit artikel is een bewerking en actualisering van het artikel 'Trends in moord en doodslag 1911-2002' (Bevolkingstrends nummer 1 van 2005).

Dr. P. Nieuwbeerta, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandaving en **drs. I. Deerenberg**, CBS

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur dr. Harry van Dalen dr. Tamar Fischer dr. Ernst Spaan
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	http://www.nidi.nl/public/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Drukkerij Repko, Voorburg